

М. Е. Матвеев, Р. В. Мурын

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ

Здійснено комплексний аналіз нормативно-правової бази екологічного підприємництва в Україні, яка є одним із ключових елементів сталого розвитку країни та забезпечення екологічної безпеки. Розглянуто основні законодавчі акти, що регулюють екологічну діяльність бізнесу, зокрема Конституцію України, Закони "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про екологічний аудит", "Про оцінку впливу на довкілля", "Про відходи" та інші нормативні документи. Особливу увагу приділено аналізу підзаконних актів, що деталізують механізми реалізації екологічних норм, та оцінено їхню ефективність у сучасних умовах.

Висвітлено значення міжнародних угод, таких як Кіотський протокол, Паризька угода, Орхуська конвенція, Базельська конвенція, які визначають напрями інтеграції України до глобальної системи екологічного менеджменту. Розкрито важливість гармонізації національного законодавства з європейськими директивами, що є одним із ключових етапів євроінтеграційних процесів.

Окремо акцентовано увагу на ключових викликах нормативно-правової бази, серед яких: недостатня гармонізація законодавства з європейськими стандартами; слабкий контроль за дотриманням екологічних норм; брак фінансових стимулів для підприємств; відсутність дієвих механізмів стимулювання інновацій у сфері екології; низький рівень екологічної свідомості серед бізнесу та громадськості.

На основі проведеного аналізу запропоновано перспективи вдосконалення нормативно-правової бази екологічного підприємництва, які охоплюють: гармонізацію зі законодавством ЄС, розроблення та впровадження фінансових механізмів підтримки екологічного бізнесу, таких як "зелені" кредити, субсидії, пільги та "зелені" облігації. Рекомендовано впровадження цифровізації регуляторних процедур для спрощення екологічного контролю, посилення державного нагляду, популяризацію екологічної освіти та формування культури сталого розвитку.

Особливу увагу приділено впровадженню інновацій та розвитку публічно-приватного партнерства для реалізації екологічних проєктів, спрямованих на скорочення викидів, ефективне управління відходами та розвиток відновлюваної енергетики. Наголошено, що вдосконалення нормативно-правової бази сприятиме залученню інвестицій, створенню сприятливих умов для екологічного підприємництва, підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародному ринку та зміцненню її іміджу як держави, що підтримує глобальні екологічні ініціативи.

Ключові слова: екологічне підприємництво; нормативно-правова база; сталий розвиток; екологічне законодавство; міжнародні стандарти; екологічний моніторинг; торгівля викидами; охорона довкілля; відновлювані джерела енергії; екологічні інвестиції.

Вступ

Постановка проблеми. Глобальні екологічні проблеми, такі як зміна клімату, забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів та скорочення біорізноманіття, вимагають нових підходів до організації економічної діяльності. У цих умовах екологічне підприємництво стає не лише економічно доцільним, а й життєво необхідним інструментом, який поєднує економічний розвиток із захистом довкілля. Його значення зростає на тлі глобальних викликів, що потребують активізації ініціатив у сфері "зеленого" бізнесу, впровадження енергоефективних технологій та сталого використання при-

родних ресурсів.

В Україні нормативно-правова база екологічного підприємництва перебуває на етапі формування. Наявні законодавчі акти забезпечують загальні принципи охорони навколишнього середовища, проте їх практичне впровадження залишається недостатньо ефективним. Основними викликами є фрагментарність законодавства, складність регуляторних процедур, недосконалість механізмів фінансування екологічних ініціатив та низький рівень контролю за дотриманням екологічних норм. Це гальмує розвиток екологічного підприємництва, яке могло б стати одним із рушіїв сталого еконо-

Інформація про авторів:

Матвеев Микола Едуардович, канд. екон. наук, доцент, директор ННІ Екологічної економіки і менеджменту, кафедра менеджменту та маркетингу. Email: muryn.roman@nltu.lviv.ua; <https://orcid.org/0000-0003-3175-7324>

Мурын Роман Васильович, аспірант. Email: muryn.roman@nltu.lviv.ua; <https://orcid.org/0009-0003-4051-2246>

Цитування за ДСТУ: Матвеев М. Е., Мурын Р. В. Ефективність правового механізму здійснення екологічного підприємництва в Україні в контексті інтеграції до глобальних екологічних ініціатив. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 3/4(80/81). Львів: НЛТУ України, 2024. С. 120–127.

Citation APA: Matveyev, M. E., & Muryn, R. V. (2024). Regulatory and legal framework for environmental entrepreneurship. *Efficiency of public administration*, 3/4(80/81), 120–127. <https://doi.org/10.36930/508016>

мічного зростання.

Актуальність дослідження Екологічне підприємництво є важливим фактором інтеграції економіки України у глобальну систему сталого розвитку. Сучасні тенденції свідчать про зростання інтересу до впровадження "зелених" технологій та використання відновлюваних джерел енергії. Водночас міжнародні зобов'язання України, такі як Паризька угода та Угода про асоціацію з ЄС, зумовлюють необхідність адаптації законодавства до європейських екологічних стандартів.

Актуальність цього дослідження зумовлена важливістю ребрендингу екологічного підприємництва як інструменту сталого розвитку в сучасних умовах. Посилення уваги до екологічних ініціатив у глобальному масштабі, вимоги міжнародних партнерів щодо дотримання екологічних стандартів, а також необхідність адаптації національної економіки до принципів "зеленої" трансформації створюють попит на ефективні механізми правового регулювання екологічного бізнесу.

Ребрендинг екологічного підприємництва дає змогу не лише вдосконалити імідж бізнесу, але й сприяє залученню інвестицій, розвитку інноваційних підходів та підвищенню конкурентоспроможності підприємств на міжнародному ринку. У сучасних умовах активного переходу до циркулярної економіки, посилення уваги до зміни клімату та екологічної безпеки ребрендинг "зеленого" бізнесу стає невід'ємною частиною національної та міжнародної економічної політики.

Отже, актуальність дослідження полягає у необхідності переосмислення ролі екологічного підприємництва, створення нових механізмів його підтримки, та формування нормативно-правового середовища, що відповідає сучасним викликам і трендам. Це сприятиме не лише вирішенню екологічних проблем, а й формуванню позитивного іміджу України як держави, яка підтримує глобальні ініціативи сталого розвитку.

Мета дослідження та основні завдання для її досягнення. Метою дослідження є аналіз сучасного стану нормативно-правової бази екологічного підприємництва в Україні, визначення ключових викликів її функціонування та розроблення рекомендацій щодо вдосконалення регуляторної системи з урахуванням міжнародних стандартів і досвіду.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є нормативно-правові акти, що регулюють діяльність екологічного підприємництва в Україні, механізми їх впровадження та вплив на розвиток "зеленого" бізнесу в контексті інтеграції до глобальних екологічних ініціатив.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізувавши сучасну наукову літературу з'ясовано, що екологічне підприємництво є важливою складовою частиною сталого розвитку, яка привертає дедалі більше уваги дослідників. Цей розділ розглядає ключові праці, що висвітлюють основні аспекти регулювання, розвитку та викликів екологічного підприємництва як на міжнародному, так і національному рівнях.

Концептуальні основи екологічного підприємництва. Теоретичні аспекти екологічного підприємництва розробляло багато зарубіжних і вітчизняних учених. Наприклад, П. Харт і С. Ахуджа наголошують, що екологічне підприємництво є інструментом не лише для зменшення екологічного впливу бізнесу, а й для досягнення економічної вигоди через впровадження інноваційних технологій. Вони підкреслюють, що компанії, які інтег-

рують екологічну складову у свою діяльність, отримують конкурентні переваги на глобальному ринку [14].

Українські дослідники, такі як О. Длугунович і М. Стеценко, звертають увагу на те, що екологічне підприємництво в Україні перебуває на початковому етапі розвитку. Їхні роботи акцентують увагу на необхідності створення сприятливого нормативного середовища, яке стимулювало б бізнес інвестувати в "зелені" проєкти. Автори також відзначають, що впровадження екологічних інновацій є економічно вигідним навіть за умови високих початкових витрат [2].

Проблематику регулювання екологічного підприємництва широко висвітлюють у працях із правових аспектів захисту довкілля. У міжнародному контексті важливу роль відіграють дослідження, які аналізують вплив таких угод, як Кіотський протокол, Паризька угода, Орхуська конвенція та інші міжнародні договори. Наприклад, Д. Шнайдер зазначає, що країни з розвиненими механізмами імплементації цих угод демонструють вищі темпи розвитку екологічного підприємництва [15].

Українські науковці, серед яких І. Гаращенко та Л. Лозова, досліджують адаптацію національного законодавства до європейських стандартів. У їхніх працях розглядають гармонізацію українського законодавства із директивами ЄС у сфері управління відходами, промислових викидів та розвитку відновлюваних джерел енергії. Автори наголошують на необхідності запровадження системи торгівлі викидами, що стане потужним стимулом для скорочення негативного впливу на довкілля [1].

Економічні аспекти екологічного підприємництва, зокрема економічна доцільність екологічного підприємництва, безпосередньо пов'язані з нормативно-правовою базою, оскільки саме законодавчі акти визначають рамки, у яких бізнес може інтегрувати екологічні стандарти у свої процеси. Екологічні аспекти стали об'єктом чисельних досліджень. "Гіпотеза Портера" демонструє, що екологічні інвестиції здатні стимулювати економічне зростання, але їхня реалізація значною мірою залежить від нормативно-правового регулювання, яке може або створювати стимули для екологічних інвестицій, або обмежувати їх.

В українському контексті роботи О. Ковальчук і Р. Бойка показують, що такі фінансові стимули, як податкові пільги або субсидії, є важливими інструментами, проте їх відсутність чи неефективність свідчить про недосконалість чинної нормативно-правової бази. Податкові механізми, субсидії та інші фінансові важелі мають бути закріплені на рівні законодавства для стимулювання екологічного підприємництва [8].

Отже, можна наголосити на нагальній потребі необхідності вдосконалення нормативно-правових актів у частині створення економічних стимулів, таких як податкові пільги, "зелені" субсидії та кредити. Це має ключове значення для розвитку екологічного підприємництва, оскільки лише через ефективну нормативно-правову базу можна забезпечити довгострокову економічну доцільність і конкурентоспроможність "зеленого" бізнесу.

Особливу увагу доцільно приділити таким поняттям, як екологічна відповідальність та контроль. Питання екологічної відповідальності підприємств досліджують у працях зарубіжних авторів, таких як Дж. Річардсон і А. Майкл. Вони зазначають, що ефективна система еко-

логічного контролю є одним із ключових факторів розвитку "зеленого" бізнесу. Державні регулятори повинні мати достатні ресурси для моніторингу діяльності підприємств, а система штрафів і санкцій повинна бути достатньо суворого, щоб запобігати порушенням [11].

В Україні екологічний контроль є важливою темою робіт В. Тищенко і Н. Черниш. Вони звертають увагу на недофінансування органів контролю та складність процедур моніторингу. Автори пропонують модернізувати систему екологічного аудиту, враховуючи використання цифрових технологій для автоматизації процесів моніторингу.

Інноваційна складова екологічного підприємництва безпосередньо пов'язана з нормативно-правовою базою, оскільки саме законодавство визначає умови для розвитку і впровадження "зелених" технологій. Держава, через нормативно-правові акти, може сприяти розвитку інновацій, створюючи стимули для бізнесу, зокрема податкові пільги, гранти, субсидії та пільгові кредити для компаній, які впроваджують екологічні інновації.

Дослідження Л. Джонса і С. Вільямса вказують на те, що інвестиції в "зелені" технології знижують операційні витрати підприємств. Але для того, щоб підприємства були зацікавлені у таких інвестиціях, нормативно-правова база має містити чіткі та сприятливі умови для їх впровадження. Наприклад, закони про підтримку інноваційної діяльності, регулювання використання природних ресурсів та обов'язковість екологічної сертифікації продукції.

Отже, ефективна нормативно-правова база повинна стимулювати інновації у сфері екологічного підприємництва через створення сприятливих умов для інвестування у технології, які сприяють сталому використанню природних ресурсів і підвищують ефективність діяльності підприємств.

Українські дослідники також відзначають важливість інновацій у розвитку екологічного бізнесу. В. Мельник аналізує перспективи створення технопарків "зелених" технологій в Україні, які можуть стати платформою для реалізації стартапів у сфері енерго-ефективності, відновлюваної енергетики та утилізації відходів [2].

Міжнародний досвід розвитку екологічного підприємництва є важливим джерелом ідей для вдосконалення української нормативно-правової бази. Правове регулювання відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної імплементації кращих міжнародних практик, таких як фінансові стимули, екологічні інновації та ринкові механізми скорочення впливу на довкілля.

Дослідження, проведені в ЄС, Канаді та Японії, свідчать про те, що успішне впровадження таких інструментів, як "зелені" облигації, субсидії та податкові пільги, можливе лише за наявності чітких нормативно-правових актів. Роботи Є. Шмідта і К. Хофмана демонструють, що системи торгівлі викидами, закріплені в законодавстві, стимулюють підприємства до скорочення екологічного впливу, а "зелені" фонди забезпечують довгострокову підтримку бізнесу [8].

Українські автори, такі як Л. Поліщук і О. Василенко, наголошують, що для України надзвичайно важливо переймати найкращі практики цих країн та адаптувати їх до місцевих реалій. Наприклад, законодавче впровадження механізмів субсидування та податкових стимулів для екологічних проектів дасть змогу залучати ін-

вестиції в "зелену" економіку. Також вони підкреслюють необхідність співпраці з міжнародними організаціями, такими як UNEP і Глобальний екологічний фонд, які можуть надати фінансування, експертну підтримку та технічну допомогу для розроблення законодавчих змін [13].

Отже, удосконалення нормативно-правової бази є необхідною передумовою для інтеграції міжнародного досвіду, що сприятиме стимулюванню екологічного підприємництва в Україні. Це дасть змогу не лише підвищити екологічну відповідальність бізнесу, але й закріпити Україну як державу, що активно впроваджує принципи сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростання наукового інтересу до теми екологічного підприємництва. Науковці розглядають цю сферу як важливий елемент сталого розвитку, що потребує ефективного правового регулювання, фінансової підтримки та стимулювання інновацій. На основі цього огляду сформовано теоретичну базу для подальшого дослідження нормативно-правової бази екологічного підприємництва в Україні та шляхів її вдосконалення.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження нормативно-правової бази екологічного підприємництва в Україні свідчать про її фрагментарність та недосконалість, проте низка важливих аспектів залишається недостатньо вивченою. Існує потреба в подальшому аналізі таких невирішених частин загальної проблеми:

1. Імплементація міжнародних стандартів. Попри підписання Україною ключових міжнародних екологічних угод, їх адаптація у національне законодавство залишається незавершеною. Зокрема, систему торгівлі викидами, що успішно функціонує у країнах ЄС, досі не створено в Україні. Недостатньо вивченими залишаються практичні механізми реалізації цих стандартів в умовах української правової та економічної систем.
2. Фінансові механізми, такі як "зелені" облигації, податкові пільги та субсидії, є важливими інструментами стимулювання екологічного підприємництва у світовій практиці. Їхня ефективність значною мірою залежить від чіткого правового регулювання, яке забезпечує прозорість процедур, стабільність нормативно-правової бази та створює сприятливі умови для залучення інвестицій.
3. Ефективність контролю за дотриманням екологічного законодавства. Недостатній рівень технічного забезпечення та фінансування органів контролю значно знижує ефективність моніторингу виконання екологічних норм. Потребує додаткового дослідження питання впровадження цифрових інструментів моніторингу, автоматизованих систем аналізу екологічного впливу та прозорих механізмів оцінювання.
4. Розвиток екологічної освіти та культури. Низький рівень обізнаності підприємців і громадськості щодо екологічних стандартів і переваг сталого розвитку залишається серйозним бар'єром. Недостатньо розглянуто, як інформування та навчання можуть сприяти підвищенню попиту на екологічно чисті товари та послуги. Правове регулювання відіграє важливу роль у забезпеченні екологічної освіти та формуванні екологічної культури. Зокрема, закони "Про освіту" та "Про охорону навколишнього природного середовища" можуть бути доповнені положеннями, які визначають обов'язкові програми екологічного навчання у школах, університетах та на підприємствах. У багатьох країнах, таких як Німеччина та Швеція, на законодавчому рівні впроваджено норми, які зобов'язують бізнес і державні ус-

танови проводити навчання персоналу щодо впровадження екологічних стандартів.

5. Інтеграція інновацій у "зелені" технології є ключовим напрямом розвитку екологічного підприємництва, проте нормативно-правове регулювання цієї сфери в Україні залишається недостатньо розвиненим. Попри значний потенціал української науки та стартапів, відсутність дієвих правових механізмів підтримки інновацій гальмує створення технопарків, орієнтованих на розроблення екологічних технологій.

Методи та інформаційна база дослідження. Ефективне дослідження нормативно-правової бази екологічного підприємництва в Україні вимагає комплексного підходу, який поєднує різні методи наукового аналізу та використання актуальної інформаційної бази. У цьому розділі детально розглянуто методологічні основи дослідження, інформаційні джерела та принципи оброблення даних.

Для виконання поставлених завдань застосовували такі загальнонаукові методи:

- аналіз та синтез: методи використовували для вивчення нормативно-правових актів, міжнародних угод і наукових публікацій з метою виділення ключових аспектів й узагальнення отриманих результатів;
- системний підхід: дав змогу розглядати нормативно-правову базу екологічного підприємництва як складну систему, що містить законодавчі, економічні та організаційні елементи, які взаємодіють у динамічному середовищі.

До спеціальних методів, які використовували у дослідженні, належать:

- порівняльно-правовий метод: застосовували для аналізу відмінностей між українським законодавством і нормами міжнародних угод, а також директивами Європейського Союзу;
- метод правового моделювання: дав змогу прогнозувати можливі наслідки змін у законодавстві та розробити рекомендації щодо вдосконалення нормативної бази;
- інституціональний аналіз: використовували для оцінювання функціонування державних органів, відповідальних за контроль і регулювання екологічного підприємництва;
- економіко-правовий аналіз: допоміг оцінити вплив правового регулювання на економічну ефективність екологічного бізнесу.

Емпіричні методи:

- метод експертного опитування: для збирання думок фахівців у сфері екологічного права, представників бізнесу та науковців;
- контент-аналіз: застосовували для вивчення наукових публікацій, офіційних звітів і статистичних даних з метою виявлення тенденцій у регулюванні екологічного підприємництва.

Інформаційна база дослідження. Головним джерелом інформації стали закони України, підзаконні акти, міжнародні угоди та конвенції:

- Конституція України: як основний закон, що гарантує екологічні права громадян [7];
- Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища": базовий документ у сфері екологічного регулювання [5];
- Закон України "Про відходи": встановлює вимоги до поводження з відходами;

- Закон України "Про оцінку впливу на довкілля": регулює процедури оцінювання екологічного впливу;
- міжнародні угоди: Кіотський протокол, Паризька угода, Орхуська та Базельська конвенції [12].

Інформаційною базою слугували роботи провідних українських і зарубіжних науковців. Зокрема, дослідження:

- українських авторів (І. Гаращенко, Л. Лозова, О. Ковальчук), які аналізували стан екологічного підприємництва в Україні;
- зарубіжних дослідників (П. Харт, К. Портер), що вивчали економічну доцільність екологічних ініціатив.

Дослідження спиралося на дані офіційних звітів й аналітичних документів:

- звіти Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: інформація про виконання міжнародних зобов'язань і стан довкілля;
- дані Державної служби статистики України: статистика щодо впливу підприємств на навколишнє середовище, обсягу інвестицій в екологічні проєкти;
- міжнародні звіти: аналітичні документи UNEP, OECD, Глобального екологічного фонду [12].

Емпіричні джерела:

- результати експертного опитування, проведеного серед 15 фахівців (юристів, економістів, екологів);
- матеріали національних і міжнародних конференцій з екологічного підприємництва.

Дослідження проводили у кілька етапів:

1. Підготовчий етап: збирання та аналіз інформаційних джерел, визначення ключових проблем і гіпотез.
2. Аналітичний етап: систематизація нормативно-правових актів, проведення порівняльного аналізу національного законодавства та міжнародних стандартів.
3. Розроблення рекомендацій: формулювання пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази з урахуванням виявлених проблем і міжнародного досвіду.

Обґрунтування вибору методів. Використання комплексного підходу до аналізу нормативно-правової бази забезпечило багатогранність дослідження. Поєднання теоретичних і емпіричних методів дало змогу:

- оцінити наявний стан законодавства;
- виявити ключові виклики і проблеми;
- розробити рекомендації, спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку екологічного підприємництва.

Підсумовуючи, методи і джерела, використані в дослідженні, забезпечують його наукову обґрунтованість і практичну цінність. Інтеграція різних підходів дає змогу отримати комплексне уявлення про стан нормативно-правової бази екологічного підприємництва в Україні та визначити шляхи її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів.

Результати дослідження та їх обговорення

Розвиток екологічного підприємництва в Україні потребує ефективного правового регулювання, яке базується на комплексному підході, враховує міжнародний досвід і забезпечує умови для сталого економічного зростання. У цьому розділі систематизовано основні результати дослідження, зосереджуючись на сучасному стані нормативно-правової бази, ключових викликах та перспективних напрямках її вдосконалення.

Аналізуючи сучасний стан нормативно-правової бази екологічного підприємництва в Україні, варто першочергово звернути увагу на основні законодавчі акти.

Українське законодавство у сфері екологічного підприємництва є досить розгалуженим й охоплює основоположні закони, що визначають права та обов'язки суб'єктів господарювання у природоохоронній сфері. Серед них:

- Конституція України (ст. 50), яка закріплює право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля [7];
- Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища", який регулює основні принципи екологічної діяльності, враховуючи контроль за використанням природних ресурсів [5];
- Закон України "Про оцінку впливу на довкілля", який визначає процедуру оцінювання екологічного впливу проєктів з високим рівнем ризику [4].

Хоча ці закони створюють базу для регулювання екологічного підприємництва, їхня ефективність значно залежить від впровадження підзаконних актів, які забезпечують деталізацію механізмів реалізації.

Перейдемо до фрагментарності законодавства, однією з головних проблем якого є відсутність чіткої інтеграції екологічних норм у податкове та господарське законодавство та недостатня узгодженість між законами, що регулюють діяльність у сфері енергетики, відходів і природокористування. Це створює перешкоди для підприємств, які прагнуть розвивати екологічно відповідальний бізнес, та знижує ефективність державного контролю [1].

Розглянемо ключові виклики нормативно-правового регулювання. Розпочнемо із гармонізації з міжнародними стандартами. Україна є стороною багатьох міжнародних угод, таких як Кіотський протокол і Паризька угода [16], які вимагають:

- скорочення викидів парникових газів;
- розвитку відновлюваних джерел енергії;
- впровадження екологічного моніторингу.

Однак упровадження цих зобов'язань у національне законодавство відбувається повільно. Наприклад, систему торгівлі викидами, яка успішно функціонує в ЄС, ще не створено в Україні [12].

Аналізуючи дані екологічного законодавства, окремо варто виділити недостатній контроль за його дотриманням. Основними слабкими сторонами є:

- низький рівень технічного оснащення органів контролю;
- недостатнє фінансування екологічного нагляду;
- корупційні ризики, що дають змогу уникати відповідальності за порушення.

Це призводить до того, що значна частина підприємств ігнорує екологічні норми, зокрема у сфері поводження з відходами та промисловими викидами [15].

Відсутність стимулів для бізнесу. Попри важливість фінансових стимулів для екологічного підприємництва, в Україні вони практично відсутні. Наприклад [8]:

- податкові пільги для бізнесу, який інвестує у "зелені" технології, впроваджені не повною мірою;
- низький рівень доступу до міжнародних екологічних фондів через бюрократичні обмеження.

Це є серйозною перешкодою для впровадження "зелених" технологій. Також недостатнє впровадження податкових пільг та обмежений доступ до міжнародних екологічних фондів через бюрократичні перепони зни-

жують мотивацію бізнесу інвестувати в екологічні ініціативи. Вирішення цих проблем на законодавчому рівні є ключовим для створення сприятливих умов для розвитку сталого бізнесу та залучення міжнародного фінансування.

Європейський Союз демонструє ефективність системи торгівлі квотами на викиди (EU ETS), яка стимулює підприємства скорочувати викиди та впроваджувати екологічні технології. Україна могла б використати цей досвід, створивши аналогічну систему, яка стане джерелом фінансування для "зелених" проєктів.

У багатьох країнах, таких як Німеччина та Японія, широко застосовують "зелені" облігації, податкові пільги та субсидії. Ці інструменти могли б стати потужним стимулом для українського бізнесу [13].

У Канаді та Скандинавських країнах створення технопарків "зелених" технологій дало змогу активізувати впровадження інновацій у сфері енергетики, перероблення відходів і екоматеріалів [17]. Україна може адаптувати цей досвід, залучаючи приватний капітал і міжнародну технічну допомогу.

Розглянемо перспективи вдосконалення нормативно-правової бази. Для інтеграції з європейським екологічним простором необхідно ухвалити національний план адаптації екологічного законодавства до директив ЄС, створити національну систему торгівлі викидами та вдосконалити законодавство про управління відходами, враховуючи принципи "забруднювач платить" [1].

Стимулювання екологічного підприємництва може охоплювати податкові пільги для підприємств, що впроваджують "зелені" технології, субсидії та гранти на розвиток відновлюваних джерел енергії, а також державну підтримку у вигляді "зелених" облігацій. Ці рекомендації базуються на аналізі успішного міжнародного досвіду, зокрема країн ЄС, Канади та Японії, де податкові пільги для підприємств, що впроваджують екологічні технології, є одним із ключових інструментів стимулювання "зеленого" бізнесу. Використання субсидій і грантів для підтримки відновлюваних джерел енергії також підтверджене досвідом скандинавських країн, які є лідерами у впровадженні відновлюваної енергетики. "Зелені" облігації широко використовують в ЄС та США як інструмент залучення фінансування для екологічних проєктів.

Розвиток цифрових технологій, використовуючи інструменти автоматизації екологічного моніторингу та звітності, дасть змогу спростувати контроль за дотриманням законодавства, забезпечить прозорість процесів екологічного нагляду та підвищить ефективність роботи державних органів. Це твердження ґрунтується на експертних рекомендаціях ООН та Європейської комісії, які наголошують на важливості цифровізації екологічного моніторингу для прозорості та ефективності управління. Автоматизовані системи моніторингу, такі як інтегровані бази даних та інструменти збирання даних у реальному часі, вже успішно використовують у Німеччині та Швеції. Це дає змогу державним органам оперативно реагувати на порушення і покращує звітність.

Для стимулювання інновацій потрібно: створити технопарки для стартапів у сфері екології; сприяти партнерству між державою, бізнесом і науковими установами; запровадити державні програми підтримки досліджень у галузі "зелених" технологій. Цей висновок ґрунтується на аналізі ролі технопарків, таких як екотехно-

парк у Нідерландах, які сприяють розробленню і впровадженню екологічних інновацій. Успішні приклади публічно-приватного партнерства в США та Сінгапурі демонструють ефективність співпраці між державою, бізнесом і науковими установами. Рекомендація щодо державних програм підтримки досліджень узгоджується з позиціями ОЕСР, які наголошують, що державне фінансування досліджень у галузі "зелених" технологій є критичним для забезпечення сталого розвитку.

Підсумовуючи, можна констатувати, що рекомендації сформуовано на основі аналізу успішних міжнародних практик та експертних оцінок міжнародних організацій, таких як ООН, ОЕСР та Європейська комісія. Ці заходи спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку екологічного підприємництва в Україні через вдосконалення нормативно-правової бази, залучення інвестицій та стимулювання інновацій.

Очікувані результати вдосконалення за допомогою реалізації запропонованих заходів дадуть змогу підвищити конкурентоспроможність українського бізнесу на міжнародному ринку, скоротити негативний вплив на довкілля та забезпечити інтеграцію України до глобальної системи сталого розвитку [2].

Дослідження виявило, що розвиток екологічного підприємництва в Україні значно залежить від удосконалення нормативно-правової бази, яка має забезпечити прозорість регулювання, створення стимулів для бізнесу та сприяти впровадженню інновацій. Аналіз законодавства показав, що наявні правові норми недостатньо адаптовані до сучасних екологічних викликів і не відповідають міжнародним стандартам. Це створює бар'єри для залучення інвестицій, впровадження "зелених" технологій та розвитку сталого бізнесу.

Одним із ключових завдань є гармонізація законодавства України з європейськими директивами у сфері охорони довкілля. Наприклад, директиви ЄС визначають чіткі механізми стимулювання бізнесу через податкові пільги, субсидії та використання "зелених" облігацій, які в Україні або відсутні, або реалізуються обмежено. Запровадження таких інструментів сприятиме фінансовій підтримці підприємств, які інвестують в екологічні технології.

Крім того, дослідження наголошує на необхідності розвитку інновацій через створення правових умов для технопарків, орієнтованих на "зелені" технології. Успішний досвід таких технопарків у Нідерландах та Німеччині показує, що вони можуть стати центрами розвитку екологічних стартапів і залучення інвестицій. Українське законодавство має передбачати підтримку таких ініціатив через пільгове оподаткування, спрощення процедур реєстрації інноваційних компаній та державне фінансування досліджень.

Також важливим є використання сучасних технологій для автоматизації екологічного моніторингу та звітності, що дасть змогу підвищити прозорість процесів наглядку та зменшити адміністративне навантаження на бізнес. Наприклад, цифрові системи збирання даних, інтегровані в національні бази, можуть забезпечити своєчасний контроль за дотриманням екологічних стандартів.

Отже, гармонізація законодавства, запровадження фінансових стимулів та розвиток інновацій є ключовими умовами переходу України до сталого розвитку. Реалізація цих заходів сприятиме не лише вирішенню еко-

логічних проблем, але й підвищенню конкурентоспроможності українського бізнесу на міжнародній арені.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, нормативно-правова база екологічного підприємництва в Україні містить 4 законодавчих актів, які визначають основні принципи і механізми охорони довкілля. Основоположні Закони, такі як "Про охорону навколишнього природного середовища" та "Про оцінку впливу на довкілля", створюють фундамент для регулювання екологічної діяльності бізнесу. Проте фрагментарність законодавства та недостатня гармонізація з міжнародними стандартами істотно обмежують його ефективність. Ці проблеми перешкоджають розвитку екологічного підприємництва та створюють додаткові бар'єри для залучення інвестицій у "зелену" економіку.

Проаналізований міжнародний досвід підтверджує, що інтеграція таких інструментів, як система торгівлі квотами на викиди, "зелені" облігації, податкові пільги та субсидії, сприяє активізації екологічного бізнесу. Європейський Союз демонструє ефективність гармонізованих екологічних норм і фінансових стимулів для сталого розвитку. Україна може значно покращити ситуацію, переймаючи ці практики та адаптуючи їх до місцевих умов.

Під час дослідження визначено ключові напрями вдосконалення нормативно-правової бази, котра базується на: адаптації законодавства до директив ЄС; запровадженні фінансових стимулів, таких як субсидії для екологічних проектів і податкові пільги для "зеленого" бізнесу; розвитку цифрових технологій для автоматизації екологічного моніторингу та звітності; створенні технопарків для впровадження екологічних інновацій.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз найуспішніших міжнародних практик у регулюванні екологічного підприємництва, зокрема: дослідження досвіду функціонування системи торгівлі квотами на викиди у країнах ЄС; оцінювання впливу "зелених" облігацій на економічне зростання в розвинених країнах; аналіз ефективності партнерства між державою та приватним сектором у реалізації екологічних проектів.

Для стимулювання розвитку екологічного підприємництва в Україні необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка визначатиме чіткі механізми фінансової підтримки та регулювання. Основний акцент має бути зроблено на правове закріплення фінансових стимулів, що сприятимуть інвестиціям у "зелені" технології.

Зокрема, важливо адаптувати національне законодавство для забезпечення доступу до міжнародних екологічних фондів, таких як Глобальний екологічний фонд (GEF). Це потребує розроблення нормативних актів, які б спрощували процес отримання грантів та інтегрували міжнародні програми фінансування в національні економічні плани. Законодавчо варто визначити механізми поєднання державної підтримки з приватними інвестиціями, наприклад, через пільгове оподаткування для підприємств, які залучають "зелені" кредити.

Інноваційні інструменти фінансування, такі як "зелені" облігації, спеціалізовані грантові програми та пільгові кредити, мають отримати правову підтримку. Це може охоплювати внесення змін до Податкового ко-

дексу України, щоб забезпечити пільги для підприємств, які впроваджують екологічні інновації, а також створення спеціалізованих державних програм фінансування екологічних проєктів.

Подальше вдосконалення правового регулювання має також охоплювати інтеграцію цифрових рішень для екологічного моніторингу та управління. Для цього необхідно:

- розробити нормативно-правові акти, які регламентуватимуть використання супутникових даних для моніторингу промислових викидів;
- законодавчо закріпити створення національної онлайн-платформи для подачі екологічної звітності підприємствами;
- внести положення про впровадження технологій штучного інтелекту для аналізу екологічних ризиків і прийняття рішень щодо запобігання екологічним порушенням.

Розвиток екологічної освіти та підвищення обізнаності громадськості також потребують законодавчої підтримки. Для цього треба ухвалити державну стратегію екологічної освіти, яка б передбачала розроблення навчальних програм для підприємців із акцентом на екологічні інновації та сталий розвиток. Важливо також забезпечити фінансування інформаційних кампаній через відповідні державні та регіональні програми.

Подальші розвідки можуть бути спрямовані на вивчення технологічних рішень, які сприяють екологізації бізнесу. Вони можуть охоплювати оцінювання потенціалу використання відновлюваних джерел енергії у промисловості, розроблення інноваційних методів перероблення відходів, а також аналіз перспектив використання екологічних матеріалів у виробництві.

Очікувані результати подальших досліджень дадуть змогу визначити ефективні механізми стимулювання екологічного підприємництва, забезпечити інтеграцію найкращих міжнародних практик у національну політику, у перспективі підвищити ефективність використання природних ресурсів та зменшити негативний вплив на довкілля. Комплексно це сприятиме зростанню конкурентоспроможності українського бізнесу на міжнародному ринку.

Для розвитку екологічного підприємництва необхідно удосконалити нормативно-правову базу, орієнтуючись на міжнародний досвід та сучасні технології. Законодавчі ініціативи мають охоплювати створення фінансових стимулів, інтеграцію цифрових рішень для моніторингу та звітності, а також підтримку освітніх і просвітницьких програм. Це формуватиме сприятливі умови для "зеленого" бізнесу та забезпечуватиме сталий розвиток в Україні.

References

1. Гаращенко, І. М. (2021). Гармонізація екологічного законодавства України з директивами Європейського Союзу: сучасний стан і перспективи. *Право України*, 3, 52–60.
2. Длугунович, О. В., & Стеценко, М. Ю. (2020). Екологічне підприємництво в Україні: правові аспекти та економічний потенціал. *Економіка і держава*, 11, 45–50.
3. Єврокомісія (2022). Огляд імплементації законодавства про навколишнє середовище 2022: Звіт по країні – Україна. URL: <https://ec.europa.eu>
4. Верховна Рада України (2017). Закон України "Про оцінку впливу на довкілля". Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
5. Верховна Рада України (1991). Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища". Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
6. Верховна Рада України (2018). Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку". Закон України від 20 березня 2018 року № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
7. Верховна Рада України (1996). Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 року № 254 к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
8. Ковальчук, О. М., & Бойко, Р. С. (2020). Податкові стимули для розвитку екологічного бізнесу в Україні: аналіз ефективності та перспективи. *Фінанси України*, 9, 12–19.
9. Ковтун, Т. В. (2021). Інноваційні моделі розвитку екологічного підприємництва в умовах глобалізації. *Економіка та управління*, 5, 65–73.
10. Поліщук, Л. В., & Василенко, О. А. (2021). Інтеграція міжнародного досвіду у розвиток екологічного підприємництва в Україні. *Економіка природокористування і сталий розвиток*, 2, 34–42.
11. Річардсон, Дж., & Майкл, А. (2020). Екологічна відповідальність у бізнесі: Правові та економічні засади. Cambridge University Press, 312.
12. UNEP. (2019). Глобальна екологічна перспектива: Здорова планета, здорові люди. (Програма ООН з навколишнього середовища). Найробі, ЮНЕП, 746.
13. OECD (2020). Індикатори зеленого зростання 2020: Вимірювання прогресу на шляху до сталого розвитку. Париж, OECD, 189.
14. Харт, П., & Ахуджа, С. (2020). Зелені інновації та сталі бізнес-моделі: Комплексний підхід. *Журнал сталого розвитку*, 15, 128–145.
15. Шнайдер, Д. (2021). Міжнародні угоди та їх вплив на розвиток екологічного підприємництва: досвід країн ЄС. *Економіка та екологія*, 7, 23–29.
16. Лобода, М. В. (2018). Паризька угода: нові виклики та перспективи глобального співробітництва. *Екологічний вісник України*, 5, 12–18.
17. Джонсон, М., & Еріксон, Л. (2021). Інновації та сталий розвиток: Досвід Канади і Скандинавії. *Журнал сталого розвитку та екологічних інновацій*, 12(3), 45–58.

M. E. Matveyev, R. V. Muryn

Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine

REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK FOR ENVIRONMENTAL ENTREPRENEURSHIP

Introduction. Global environmental issues such as climate change, environmental pollution, depletion of natural resources and biodiversity decline require new approaches to organizing economic activity. In these circumstances, environmental entrepreneurship is becoming not only economically viable, but also a vital tool that combines economic development with environmental protection. Its importance is growing against the backdrop of global challenges that require the intensification of green business initiatives, the introduction of energy-efficient technologies and the sustainable use of natural resources.

In Ukraine, the regulatory framework for environmental entrepreneurship is still being developed. The current legislation provides general principles of environmental protection, but their practical implementation remains ineffective. The main problems are fragmented legislation, complex regulatory procedures, imperfect mechanisms for financing environmental initiatives, and a low le-

vel of control over compliance with environmental legislation. This hinders the development of environmental entrepreneurship, which could become one of the drivers of sustainable economic growth.

Materials and Methods. An effective study of the legal and regulatory framework for environmental entrepreneurship in Ukraine requires a comprehensive approach that combines various methods of scientific analysis and the use of up-to-date information. This section describes in detail the methodological basis of the study, information sources, and data processing principles.

Analysis of Literary Sources. An analysis of the current scientific literature shows that environmental entrepreneurship is an important component of sustainable development that is attracting more and more attention from researchers. This section reviews the key works that cover the main aspects of regulation, development and challenges of environmental entrepreneurship at both the international and national levels.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. Studies of the regulatory framework for environmental entrepreneurship in Ukraine show that it is fragmented and imperfect, but a number of important aspects remain insufficiently studied. There is a need for further analysis of the following unresolved parts of the overall problem: implementation of international standards, financial mechanisms to support environmental business, efficiency of control over compliance with environmental legislation, development of environmental education and culture, integration of innovations into green technologies.

Results. The study found that in order to stimulate environmental entrepreneurship in Ukraine, it is necessary to improve the regulatory framework based on international experience and modern technologies. Harmonization of legislation, introduction of business incentives, and development of innovations are key conditions for the transition to sustainable development.

Discussion. Further research could be aimed at analyzing the most successful international practices in regulating environmental entrepreneurship, in particular, studying the experience of the EU emissions trading system. Assessing the impact of green bonds on economic growth in developed countries. Analysis of the effectiveness of partnership between the state and the private sector in the implementation of environmental projects.

Conclusion. To summarize, Ukraine has all the necessary prerequisites for the successful development of environmental entrepreneurship: rich natural resources, international support, and domestic demand for sustainable development. Improving the regulatory framework and implementing international best practices will help boost environmental business, attract investment, increase competitiveness in the global market, and ensure environmental protection.

Keywords: environmental entrepreneurship; regulatory framework; sustainable development; environmental legislation; harmonization with the EU; financial incentives; green technologies; international standards; environmental monitoring; emissions trading; innovation; environmental protection; renewable energy sources; environmental investments.